

među Erosa i Tanatosa, Popin stvaralački subjekt zamenjuje jedan oblik postojanja drugim, ali njegova smrt (prelazak iz nižeg u viši oblik) u barokno razgranatoj pesmi predstavlja samo jedan od romantičnih motiva — prelazak iz kratkotrajnosti (smrtnosti) u večnost (besmrtnost), u oblik koji se večno obnavlja i traje poput prirodnih procesa i pojava. Stvaralački nagon nagoni subjekt na promenu oblika. To se najbolje vidi u uvodnoj terčini pesme:

*»Morao je kažu da umre
Zvezde su mu bile bliže
Negu sami ljudi«.*

Kao što se vidi, Popa ostaje dosledan sopstvenoj poetskoj kosmogoniji, jer prelazak iz nižeg u viši oblik egzistencije predstavlja nužnu žrtvu koju svaki autentični stvaralac mora da plati u stvaranju značajnih dela, da bi preko žrtve stigao u bajkoviti predeo kosmičke večnosti, što će pesnik potvrditi u trećem katrenu analizirane pesme:

*»Našao se prosto van sveta kažu
Pošao je da nađe suncokret
U kome se stiču putevi
Svako gr srca i svake zvezde«.*

Na fatumski određenu žrtvu ukazuju početni i završni stih pesme:

»Morao je kažu da umre«

kojim je početa i zasvođena pesma i kojim pesnik saopštava sopstvenu spremnost za žrtvovanje, kao i spremnost stvaralačkog subjekta. Time je potvrdio mitologiju da se velika dela stvaraju samo uz velike žrtve.

Na značaj te poetske ideje ukazuju i druga dva poetska diptiha, a osobito onaj iz knjige *Nepočin-polje*. Opasnosti rizika stvaranja saopšteni su u prvom delu kompozicionog prstena: pesmi »Pre igre«, posvećenoj Zoranu Mišiću, dok se tajna čitavog procesa skriva u drugom delu kompozicionog prstena — u pesmi »Belutak«, posvećenoj Dušanu Radiću, jednoj od najeliptičnijih i najekspresivnije saoštenih pesama u čitavom poetskom opusu Vaska Pope. Paradigmatiku osu diptiha nalazimo u *izdržljivosti* onoga koji učestvuje u stvaralačkom procesu, odnosno stvaralačkoj igri, i moći da opstane uprkos mnogobrojnim destruktivnim silama. Ko izdrži probu destruktivnih sila, stoji u poruci ove pesme, ostaje kao sudionik novih stvaranja, što se svom snagom vidi u završnoj terčini pesme »Pre igre«:

*»Ko se ne razbije u paramparčad
Ko ostane čitav i čitav ustane
Taj igra«.*

dok se sâm proces stvaranja pokazuje kao aposteriorni proces, u završnom stihu pesme »Belutak«:

*»Beo gladak nedužan trup
Smeši se obrvom meseca«.*

Analizom dva uvodna stiha ove pesme:

*»Bez glave bez udova
Javlja se«*

došli bismo do simboličnog znaka krug ili nula, koji u suštini predstavljaju izvore potencijalne energije, te globalni simbol *belutak* treba tumačiti kao oblik koji je dugo nastajao i koji, upravo stoga, sadrži neiscrpnu latentnu energiju u daljoj stvaralačkoj igri. Ona, igra, predstavlja sumirano iskustvo, sadrži potencijalnu energiju i sposobnost stvaranja ubudućeg, te su normalne analogije koje se mogu praviti između *belutka* i stvaralačkog subjekta, budući da se u najvećem broju primera kod Vaska Pope krije antropomorfna slika sveta.

Na kraju drugog dela rada potrebno je posvetiti pažnju i veoma značajnom poetskom diptihu iz knjige *Uspavna zemlja* s obzirom na to da se u dvama delovima kompozicionog prstena (»Hodočašća« i »Povratak u Beograd«) krije toliko prikrivenih mitsko-simboličkih značenja da bi im trebalo posvetiti posebnu studiju (zbog složenosti preteksta, konteksta i nadteksta). Kao sasvim zreo pesnik, u naponu stvaralaštva, s obzirom na činjenicu da su knjige pesama *Spendo nebo* (pesme su pisane u razdoblju od 1962. do 1968) i *Uspavna zemlja* (zastupljene pesme su pisane u vremenu od 1950. do 1971) najreprezentativnije u čitavom poetskom opusu, pesnik u toj meri uslošnjava značenja da svaka od leksema ili sintagmi zahteva dodatna tumačenja i široko zasnovanu argumentaciju.

To se naročito odnosi na globalni simbol *hodočašće*. Mada još uvek nije konstituisana naučna disciplina o hodočašću, kao što se pravom tvrdi V. Belaj, jasno je da se radi o jednoj oblasti religijske etnologije (*Religionsethnologie*) koja je veoma bliska sa filozofijom, teologijom i teozofijom.

(NASTAVIĆE SE)

ODA RADOSTI ILI GADOSTI

Novica Novaković

OSMEH UŽASA

Dok je besnelo grozno Nevreme,
crno i skrletno ali privlačno,
sedeli smo u kolibi uz vatru
i iz krežavih usta Najstarijeg
pomalo prestravljeni slušali
neverovatnu ali istinitu Priču
o drskom Čoveku koji je,
mислеći da može da odgonetne Tajnu
peščanog Sata i golemog Klatna,
upao u stravični Beždan Neznanja
gde ga smrvenog strašnim Ludilom
spopade jezivi strah pred Strahom
i natera ga da upozna osmeh Užasa.

ZABLUDA

(Urošu)

U najtamnijoj i nacrnoj noći,
dok je divljao silno nevreme
kakvo nijedan jedini Smrtnik
još nikada nije doživeo,
čekao sam u mračnoj i groznoj špilji,
očajan, smrvljen i užasnut,
da se jezivi bes vihara smiri,
shvatajući da su dosadašnji
pokušaji odgonetanja tajne Nepoznatog
i renjenja u neistražena područja Duše
bili velika i neizreciva zabluda
kao večernje spuštanje Sunca u more.

U VREMENU NEVREMENA

U mračnim hodnicima Strave,
gde čame urlici
uhvaćeni u paučini Tišine,
stražare
grbavi čuvari Morala,
koji izlaze iz otvorenih grobova
i hladnim, lepljivim pipcima
pridržavaju
raspalo, kužno zdanje
vladara Neznanja
u vremenu Nevremena.

TAJNA SMRTI I TAME

Starodrevna Knjiga Užasa,
koja zrači nepodnošljivu pustoš i
strahotu,
stvara svojim mračnim Rečima
osećanje gađenja i zlovolje
da bi na Kraju zadnjom mišlju,
najcrnjom i najgroznijom od svih misli,
izazvala bezumno zaprepašćenje
od kojeg ti, prestravljeni Čitaóce,
nespreman za veličanstveni susret
sa Vladarom Užasa i Straha,
licem avetinjsko blede boje
lagano ali sigurno gubiš razum
ne shvativši tajnu Smrti i Tame.

SENKU SKRLETNE SMRTI

U mračnom i sudbosnom Trenutku,
kad žestoki naleti vetra
i nemi ali nemirni pomaci klatna
uznemirise stanovnike Crnog dvorca,
pojavi se Senka skrletne smrti,
napola jeziva a napola neodoljiva,
koja jednim stravičnim krikom
upotpuni tamni i sablasnu Tišinu,
izreče Presudu nekad neustrašivima
a sada smrvljenima i obeshrabrenima,
i pretvori oduševljenje u prestravljenost
a Užas u grozno i strašno Ludilo.

ODA RADOSTI ILI GADOSTI

U Dolini grbavih beskičmenjaka
voštana lica Neljudi,
utonula u hladnu prazninu
Zaborava,
pomahnitalo srljaju
iz greha u Greh
i poluglasno mrmljaju

UŽAS, TAMA, RASPADANJE

Obrisi mračnih grdoba,
divlji i sablasni u svoj svojoj
žestini,

zgranuše se neobuzdano i besno
iz duboke, podzemne šupljine
oko senke zadnjeg Otpadnika
zalutalog u Zabranjenu oblast,
čije iscrpljeno Telo i Duh
divljim i neljudskim krikom
stravično prokleše
i More i Zemlju i Nebo,
jer Presuda bi beskrajno jeziva:
Užas, Tama, Raspadanje.

STRANICA UKLETE KNJIGE

Neprepoznatljivo obličje
Čoveka, izobličeno
krajnjim granicama Straha,
urliče u mračnim odajama
smrvljene Duše
i jezivim pogledom ispušta
užasnu kletvu
kojom do besvesti progoni
izbezumljene Grešnike,
da bi se u izabranom času,
kad vetru i moru
nestane glasa,
pretvorilo u stravičnu stranicu
Uklete knjige.

PROROČANSTVO

RUGALICE

SMRTI

U dubinama Nenapisanog
gde je Tama mora najcrnja,
Veliki Mag
ispisuje,
stranicu po stranicu,
stravičnu Budućnost
bez Vere i bez Nade,
da bi u određenom trenutku,
kad klatno zastane
i kad jauci zaneme,
izrekao glasom
koji leđi zvuk u grlu
užasno Proročanstvo
Rugalice Smrti.
o Smrti, i Tami, i Užasu,
dok u mračnoj Priči
Veliki crni princ
peva
stravičnu odu Radosti
ili Gadosti.

* * *

Reči proroka:
crni somotski zastor,
strah, užas, tama.